

**Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад вищої освіти
“Вінницька академія безперервної освіти”**

**Кафедра екології, природничих
та математичних наук
Магістерська кваліфікаційна робота на тему:**

**ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ГІДРОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК ПРИРОДИ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Роботу виконав:

Рабицун Ростислав Олександрович

Науковий керівник:

*Рябоконт О.В., кандидат
географічних наук, доцент,
доцент кафедри екології, природничих
та математичних наук*

КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”

Актуальність теми

Збереження біорізноманіття є одним з найважливіших завдань суспільства для забезпечення сталого розвитку, що має значення для всіх сфер його діяльності. В Україні процес збереження біоландшафтного різноманіття пов'язаний з низкою перешкод земле-, лісо- і водокористуванням. Змінюються природні ландшафти і відбувається антропогенний вплив на всі елементи водного балансу та на гідрологічний режим водних об'єктів. Особливо відчутні зміни кількісних характеристик річкового стоку середніх річкових басейнів і малих водозборів. Саме тому вирішенню питань збереження об'єктів природно-заповідного фонду Вінницької області, їх екологічному стану, динаміці розвитку, паспортизації і моніторингу, збалансованому використанню як основи сталого розвитку території, присвячена тема магістерської кваліфікаційної роботи. Наявна інформація про склад біоландшафтного різноманіття заповідних об'єктів, їх екологічний стан, ступінь збереження і відновлення, збалансоване використання, не відображають сучасного рівня знань. Тому їх практичне дослідження є актуальною проблемою.

Мета магістерської кваліфікаційної роботи - 3

охарактеризувати екологічний стан гідрологічних пам'яток природи Вінницької області.

Об'єкт дослідження – гідрологічні пам'ятки природи Вінницької області, їх екологічна оцінка, заходи збереження і збалансованого використання.

Предмет дослідження – стратегія сталого розвитку гідрологічних пам'яток природи Вінницької області, їх екологічна оцінка та раціонального використання.

Завдання магістерської кваліфікаційної роботи:

- охарактеризувати об'єкти природно-заповідного фонду Вінницької області;
- провести класифікацію заповідних об'єктів;
- встановити категорії й походження заповідних об'єктів;
- визначити джерела і види забруднення заповідних об'єктів;
- дослідити екологічний стан гідрологічних пам'яток природи Вінницької області;
- подати пропозиції щодо збалансованого водокористування в межах гідрологічних пам'яток природи Вінницької області;
  - розробити програму екологічного моніторингу гідрологічних пам'яток природи Вінницької області;
  - запропонувати комплекс заходів щодо поліпшення екологічного стану гідрологічних пам'яток природи Вінницької області.

Матеріали і методи досліджень. Інформаційною базою 5 досліджень послужили відібрані й опрацьовані матеріали, звіти й доповіді департаментів, державних управлінь, відомств, органів місцевого самоврядування.

Методи дослідження – математико-статистичні (для обробки даних); аналітико-діагностичні; комплексні; ретроспективний і порівняльний аналізи (для виявлення причинно-наслідкових зв'язків); міждисциплінарний; ландшафтно-екологічний і гідроекологічний підходи (для екологічної оцінки ландшафтів); картографічні (для створення карт), моніторингу.

Гіпотеза дослідження полягала в тому, щоб дослідити 6 гідрологічні пам'ятки природи Вінницької області. Це необхідно для збереження, створення нових, розширення і оптимізації існуючих заповідних об'єктів, визначення їх екологічного стану, встановлення просторової диференціації, інтеграції, типології, класифікації, формування, динаміки, еволюції, аналізу і прогнозу функціонування існуючих, розробки екологічних паспортів заповідних об'єктів, запровадження системи моніторингу і менеджменту для цілей збалансованого природокористування в контексті стратегії сталого розвитку регіону.

Інноваційність результатів дослідження полягала в тому, що визначено екологічний стан гідрологічних пам'яток природи Вінницької області.

Проведені дослідження дозволять запропонувати ефективну систему моніторингу та менеджменту для реалізації цілей збалансованого природокористування в контексті стратегії сталого розвитку регіону.

Теоретичне значення дослідження полягало в тому, що:

- охарактеризовано об'єкти природно-заповідного фонду Вінницької області;
- проведено класифікацію заповідних об'єктів регіону;
- встановлено категорії й походження заповідних об'єктів;
- визначено джерела і види забруднення заповідних об'єктів;
- досліджено екологічний стан гідрологічних пам'яток природи ;
- подано пропозиції щодо збалансованого природокористування в межах заповідних об'єктів Вінницької області;
- запропоновано комплекс заходів щодо поліпшення екологічного стану гідрологічних пам'яток природи Вінницької області

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці комплексу заходів щодо поліпшення екологічного стану гідрологічних пам'яток природи Вінницької області

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися на Міжнародній науково-практичній конференції “Vin Smart Eco” (Вінниця, 2023), на засіданнях круглих столів з питань природозбережувальної роботи (КЗ ВАБО, 2022-2023).

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено в статті:

Рабцун Р. Перспективи збереження та відновлення річки Рось, через зниження її зарегульованості. “*Vin Smart Eco*”. За науковою редакцією Мудрака О.В. Збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (18-20 травня 2023, м. Вінниця, Україна). Вінниця: КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”, 2023. С. 63-66.

Збірник наукових праць

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ВІДСЬКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
“ВІННИЦЬКА АКАДЕМІЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ”

Випуск №3(36)

НАУКОВИЙ ВІСНИК

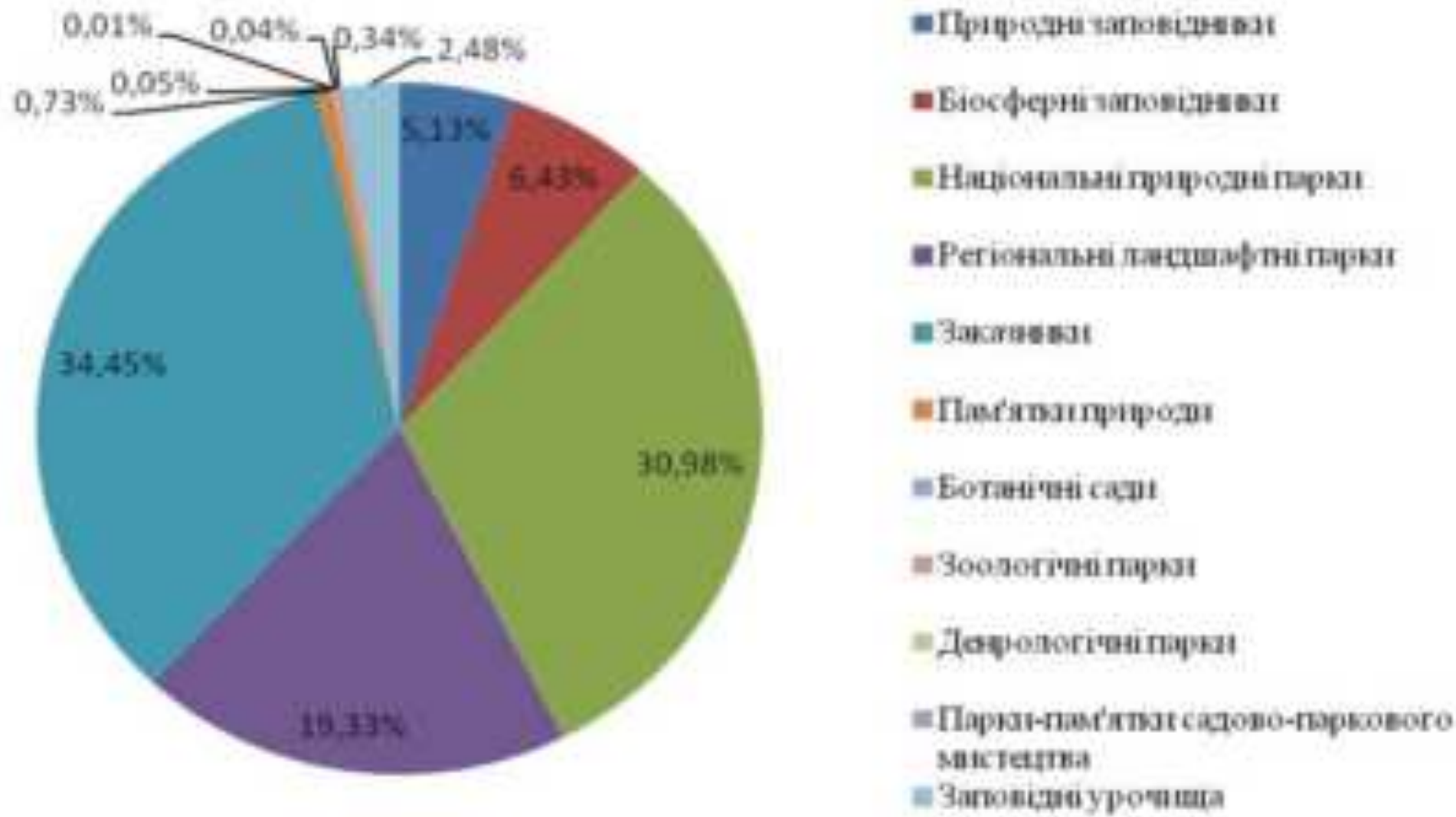

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ЗАПОВІДНИХ ОБ'ЄКТІВ

Подано науково-методичні засади формування заповідних об'єктів. Розглянуто науково-методичні принципи організації мережі заповідних об'єктів та основні етичні принципи заповідної справи.

Обґрунтовано систему науково-методичних підходів і принципів, які використовують при формуванні мережі заповідних об'єктів.

Проведено структурно-функціональний аналіз природно-заповідної мережі Вінницької області. Показано розподіл кількості й площі територій і об'єктів ПЗФ регіону за адміністративними районами. Відображено мережу і динаміку об'єктів ПЗФ Вінницької області. Вказано на проблеми, що виникають при створенні й функціонуванні об'єктів ПЗФ.

Розподіл площ ПЗФ України за категоріями (на 1.01.2022)

Обґрунтовано матеріали і методику проведення досліджень. Подано еколого-географічну характеристику об'єкту досліджень з позицій фізико-географічного, гідрологічного, гідрогеологічного, геоботанічного і зоогеографічного районування. Охарактеризовано рельєф регіону, що сформувався внаслідок взаємодії ендегенних (внутрішніх) і екзогенних (зовнішніх) рельєфо-утворюючих процесів. Вказано, що на території Вінницької області сформувались флювіальний, суфозійний, біогенний і антропогенний типи рельєфу. Охарактеризовано поверхневі і підземні води. Вказано, що до поверхневих вод у межах Вінницької області належать річки, заболочені ділянки, ставки, осушувальні меліоративні канали, копанки, промислові водосховища, “озера” кар'єрів, відстійники.

РОЗДІЛ 3. ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА ГІДРОЛОГІЧНИХ ПАМ'ЯТОК ПРИРОДИ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

13

Подано характеристику заповідних об'єктів і територій Вінницької області. Детально охарактеризовано гідрологічні пам'ятки природи Вінницької області : Гідрологічну пам'ятку природи місцевого значення Джерело “Три криниці”; Гідрологічну пам'ятку природи місцевого значення Джерело “Демидова криниця”; Гідрологічний заказник місцевого значення “Водограй”; Гідрологічний заказник місцевого значення “Зелені криниці”; Гідрологічну пам'ятку природи місцевого значення Джерело “Липки”; Гідрологічну пам'ятку природи місцевого значення “Марківські Джерела”; Гідрологічну пам'ятку природи місцевого значення “Яланецькі Джерела” .

Детально охарактеризовано Гідрологічний заказник місцевого значення “Горбовецький”; Гідрологічний заказник місцевого значення “Малоростівський”; Гідрологічний заказник місцевого значення “ Урочище “ Демидівська долина” .

Висновки

Ми дотримуємося думки, що роботу з упорядкування гідрологічних пам'яток природи у Вінницькій області ще достеменно не починали. З огляду на те, що в європейській геологічній спільноті, до якої входить і Україна, до гідрогеологічних досліджень особливо шанобливе ставлення, ця робота набуває неабиякої актуальності. Європейська федерація геологів (EFG) започаткувала міжнародний проект KINDRA, метою якого є інвентаризація та класифікація результатів гідрогеологічних досліджень. Очікують визначення загальних проблем і пробілів у гідрогеологічних дослідженнях європейських країн як основи для аргументованої ініціації змін і доповнень до європейського законодавства у цій сфері через інститути Єврокомісії. Це засвідчує, що дослідження й заповідання різноманітних гідрологічних і гідрогеологічних (гідролого-гідрогеологічних) об'єктів нині потребує особливої уваги, як в Україні, так і у Вінницькій області зокрема. Їхній облік і вивчення повинні проводитись одночасно з розроблянням їхньої класифікації та жорстких вимог охорони для забезпечення відповідного екологічного стану.

Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення Джерело "Три криниці"

Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення Джерело “Демидова криниця”

Гідрологічний заказник місцевого значення “Водограй”

Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення “Яланецькі Джерела”

Гідрологічний заказник місцевого значення “Горбовецький”

**Гідрологічний заказник місцевого
значення “ Урочище “ Демидівська
долина”**

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!